

Asia: VN/25888/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi sosiaalihuoltolain, vanhuspalvelulain ja asiakasmaksulain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Pidätekö kannatettavana, että teknologisten ratkaisujen käyttämisestä sosiaalihuollon palveluissa säädettäisiin uudessa 47 §:ssä esitetyllä tavalla?

Ei

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

Ongelmalliseksi koko esitysluonnoksen tekee se, että siinä ei ole määritelty mitä teknologiolla tarkoitetaan. Talentia katsoo, että koska erilaisia teknologioita on jo käytössä ja niiden käyttö laajenee, on tärkeää niiden käyttämisestä säätää. Samalla tulisi kuitenkin määritellä se, mitä sääntelyn kohteena olevilla teknologioilla tarkoitetaan.

Yleisesti teknologioihin liittyen on jo erilaista sääntelyä niin kansallisesti kuin EU:n tasolla. Koska teknologian käsitettä ei ole esitysluonnoksessa määritelty, niin sen suhde muuhun lainsäädäntöön jää vaikeasti hahmotettavaksi. Siten esitysluonnos vaatii täydentämistä ja täsmentämistä.

Esitysluonnoksen lähtökohtana on pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman kirjaus teknologian hyödyntämisestä iäkkäiden ihmisten ympärivuorokautisen palveluasumisen henkilöstömitoituksen laskennassa sitä alentavasti, jolloin säästöä hyvinvointialueiden kustannuksiin ja vastaavasti valtion talouteen rahoitusvähennyksen myötä tulisi esitysluonnoksen mukaan 30 miljoonaa euroa vuositasolla. Lisäksi keväällä 2024 julkisen talouden suunnitelman yhteydessä hallitus päätti tuon henkilöstömitoituksen säätämisestä vähimmäistasolle 0,6, minkä on esitetty vähentävän rahoitusta edelleen 45 miljoonaa euroa vuodessa vuosina 2025–2027 ja 119 miljoonaa vuodessa vuodesta 2028 alkaen. Keväällä 2025 hallitus linjasi vielä korvaavista säästöistä sosiaali- ja terveydenhuoltoon.

Niiden mukaan teknologian hyödyntämistä sosiaalihuollon palveluissa voidaan lisätä, jolloin esimerkiksi kotihoidon etäkäyntejä lisäämällä voidaan säästää vuositasolla 16,2 miljoonaa euroa.

Ehdotettu sääntely viittaakin kokonaisuudessaan siihen, että hyvinvointialueita halutaan ohjata erilaisten teknologioiden käyttöön ensisijaisesti sosiaalihuollon säästöjä tavoitellen. Näin teknologiaratkaisuja voitaisiin ottaa käyttöön ilman riittävää tietoperustaa ja arviointia sekä niiden kustannuksista että vaikutuksista sosiaalihuollon asiakastyöhön, palvelun laatuun ja asiakkaiden yhdenvertaisuuteen. Erityisen huolestuttavaa on, jos nyt esitysluonnoksessa lähtökohtaisesti kustannustehokkaaksi oletettua teknologiaa käytettäisiin korvaamaan vuorovaikutusta tilanteissa, joissa asiakkaalla on tarve fyysisesti läsnäolevaan tukeen. Tämä voi heikentää luottamusta palveluihin, lisätä asiakkaiden kokemaa turvattomuutta sekä heikentää erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden asemaa. Sen millä tavalla asiakasta autetaan ja tuetaan, tulee aina perustua asiakkaiden tarpeisiin ja etuun sekä niihin perustuvaan ammatilliseen arvioon kulloinkin vaikuttavaksi arvioidun toimintatavan valinnasta. Esimerkiksi digitalisaation vaikutukset sosiaalityöhön ovat monimutkaisia ja monitasoisia. Tutkimustulos korostaa, että vaikutusten ymmärtäminen edellyttää kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jossa huomioidaan teknologian, tehtävien, rakenteiden sekä ihmisten välinen vuorovaikutus.

Teknologioita käytettäessä tulee lisäksi aina varmistua niiden käytettävyydestä sekä huolehtia käytön tuesta asiakkaille. Esimerkiksi DigiIN-hankkeessa julkaistun tutkimuksen mukaan vaikuttaisi siltä, että ikääntyneiden tarpeita ei ole riittävästi huomioitu digitaalisten sote-palvelujen suunnittelussa ja toteutuksessa, jotta niillä pystyttäisiin paremmin vastaamaan yksilöllisiin tarpeisiin.

Ikääntyneiden ihmisten palveluista tavoiteltavien säästöjen lisäksi ehdotus on hallituskauden edetessä laajentunut kattamaan kaikki sosiaalihuollon palvelut. Silti ehdotuksessa painottuu pääasiassa ikääntyneiden henkilöiden palvelujen ja aseman tarkastelu. Asiaa on ikääntyneiden henkilöiden lisäksi lyhyesti tarkasteltu vain vammaisten henkilöiden ja lastensuojelussa asiakkaina olevien lasten ja nuorten osalta, vaikka esitysluonnos koskee kaikkia sosiaalihuollon asiakasryhmiä. Ehdotuksen taustalla oleva tutkimustieto teknologian hyödyistä, riskeistä ja eettisistä kysymyksistä sosiaalihuollon asiakkaille on kuitenkin niukkaa osin sen vuoksi, että tutkimustietoa ylipäänsä on vähän käytettävissä. Siksi myös esitysluonnoksen vaikutusten arviointi jää hyvin puutteelliseksi.

Ehdotetun 47 §:n 1 momentissa viitataan sosiaalihuollon asiakaslain sääntelyyn asiakkaan itsemääräämisoikeudesta. Epäselväksi jää miten itsemääräämisoikeuden toteutumista tulisi arvioida ja miten se toteutuisi kun samalla todetaan, että tarkemmin määrittelemättömän teknologisen palvelun käytön ehtona ei olisi asiakkaan suostumus. Säännöskohtaisissa perusteluissa tuodaan esille, että asiakkaan vastustaessa teknologisen ratkaisun käyttöä, olisi työntekijän yhdessä asiakkaan kanssa yritettävä löytää yhteisymmärrys palvelun toteuttamisen tavasta. Talentia huomauttaa, että tällainen menettely voi heikentää asiakkaan luottamusta sosiaalipalveluihin ja olla siten ristiriidassa sosiaalihuollon asiakaslain (812/2000) asiakaslähtöisyyttä ja asiakassuhteen luottamuksellisuutta sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa koskevan 1 §:n tarkoitussäännöksen kanssa. Näiltä osin esitys kaventaa samalla palvelutarpeen arvioista ja asiakassuunnitelmista vastaavien sosiaalityöntekijöiden ja sosionomien ammatillista

autonomiata. Sosiaalihuollon ammattihenkilölain (817/205, 4 §) mukaan sosiaalialan ammattihenkilöiden on noudatettava ammattieettisiä velvollisuuksia.

Täsmennyttämiseksi asiakkaan oikeusturvan näkökulmasta jää niin ikään se, missä asiakasprosessin vaiheessa asiakas voi mahdollisen vastustuksensa teknologioiden käyttämiseen ilmaista.

Henkilöstön osaamiseen kiinnitetään esityksessä perustellusti huomiota. Sosiaalihuollon ammattihenkilöiden tarvitsema uusien teknologioiden käyttöön, käytettävyyteen ja soveltuvuuteen sekä turvallisuuteen liittyvä osaaminen on keskiössä suhteessa asiakasturvallisuuteen. Siihen kytkeytyvät myös teknologioiden toimimattomuuteen ja häiriöihin liittyvät tilanteet erilaisine vastuukysymyksineen. Henkilöstön osalta korostuu niin ikään asiakkaiden osaamisen tukeminen ja varmistaminen teknologian tarkoituksenmukaisessa käytössä. Kuten esitysluonnoksessa todetaan, ammattihenkilöiden tulee saada tarvittava koulutus käytössä oleviin teknologisiin ratkaisuihin. Teknologioiden nopea kehitys edellyttää myös jatkuvaa mahdollisuutta osaamisen päivittämiseen. Lisäksi työnantajan on huolehdittava osaamisen varmistamisesta.

Omavalvonnalla taataan asiakkaiden yhdenvertaisuus, palvelujen saatavuus, jatkuvuus, turvallisuus sekä laatu. Omavalvonta on siten keskeinen keino seurata ja varmistaa myös teknologisten ratkaisujen asiakasturvallisuus ja laatu suhteessa asiakkaiden tarpeisiin ja edun turvaamiseen. Ongelmallista tällä hetkellä on se, että monella hyvinvointialueella omavalvonnassa on valvontaviranomaisten viimeaikaisten ratkaisujen perusteella puutteita. Kehittyvät teknologiset ratkaisut vaativat ajantasaista ja osaavaa omavalvontaa.

Sosiaalihuollon henkilöstön näkökulmasta laajeneva ja monimuotoistuva teknologian käyttö merkitsisi myös kasvua niin työn määrässä kuin osaamis- ja vastuutasoissa. Siten sillä olisi vaikutuksia myös palkan määräytymiseen, mikä olisi otettava huomioon esitysluonnoksen kustannusvaikutuksia arvioitaessa. Samoin vaikutuksia kohdistuisi henkilöstön työhyvinvointiin uusien teknologiaan käyttöön liittyvien työtehtävien määrän sosiaalihuollossa kasvaessa. Näitä ei esitysluonnoksessa ole kuitenkaan arvioitu koko sosiaalihuollon osalta.

Pidätkö kannatettavana, että teknisestä valvonnasta sosiaalihuollon toimintayksikössä säädettäisiin uudessa 48 §:ssä ehdotetulla tavalla?

Ei

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

Talentia painottaa, että teknisen valvonnan ja siitä ilmoittamisen on valvontaa käytettäessä perustuttava sääntelyyn. Teknistä valvontaa ei esitysluonnoksessa ole riittävän tarkasti määritelty, mikä on puute ottaen huomioon erilaisten teknologioiden olemassa olevat ja tulevat käyttömahdollisuudet. Puutteellista on myös se, että ehdotettuun säännökseen ei ole sisällytetty muun muassa mitään valvonnan tallentamiseen, säilyttämiseen ja luovuttamiseen liittyviä kirjauksia. Selkeytettävä on myös vastuukysymyksiä sekä sitä, kuka missäkin tapauksessa olisi tietosuojaoikeudellinen rekisterinpitäjä.

Esitysluonnoksessa ei ole myöskään tarkasteltu tekniseen valvontaan liittyviä erityiskysymyksiä sosiaalihuollon eri asiakasryhmät huomioon ottaen, mikä on välttämätöntä asiakkaiden oikeusturvan kannalta. Talentia korostaa, että sosiaalihuollon palveluissa kameravalvonta ei ole sama kuin riittävän ammattitaitoisen henkilöstön läsnäolo.

Esityksessä ehdotetaan, että asiakkaalta ei pyydetä suostumusta teknologisen ratkaisun käyttöönottoon, vaan asiakkaan mielipide otetaan huomioon osana asiakasprosessia (palvelutarpeen arviointi, palvelusuunnitelma, päätös). Kannatatteko tätä ehdotusta? (HE-luonnos kappale 2.6)

Ei

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos ei, voitte esittää, miksi asiakkaalta pitäisi pyytää suostumus ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

Sosiaalihuollon asiakkaiden osallisuuden toteutumisen edellytyksenä on ymmärrettävä riittävä tiedon saanti niin oikeuksista kuin muista asiakkaiden tilanteeseen vaikuttavista seikoista, jotta he voivat itse muodostaa mielipiteensä ja ilmaista oman käsityksensä. Tarvittaessa, mikäli asiakas ei itse kykene, asiakkaan mielipidettä ja käsitystä on selvitettävä yhteistyössä heidän omaistensa ja läheistensä tai laillisten edustajien kanssa. Esitysluonnokseen sisältyvät niin kutsutun informoidun suostumuksen periaatteet, joissa korostuu eettisesti vastuullisen toiminnan merkitys pätevälle suostumukselle. Paitsi tässä yhteydessä niin myös esitysluonnoksessa laajemmin olisi tullut tarkastella ja arvioida teknologian käyttöön liittyviä eettisiä kysymyksiä.

Teknologioiden määrittelemättömyys muodostaa yhden keskeisen ongelman ehdotetulle sääntelylle. Yleisellä tasolla on mahdotonta ottaa asiaan kantaa kun otetaan huomioon, että sosiaalihuollon käytännöissä on tilanteita, joissa teknologian käyttö ilman asiakkaan suostumusta voi olla asiakasturvallisuuden kannalta perusteltua. Toisaalta taas teknologian käyttö esimerkiksi vaihtoehtona asiakkaan fyysiselle kasvokkaiselle tapaamiselle on asia, jonka tulee perustua asiakkaan suostumukseen ja olla aina asiakkaan edun mukainen ratkaisu. Suostumuksen näkökulmasta hallituksen esitys on ongelmallinen myös henkilötietojen käsittelyn osalta, sillä määrittelemättömät teknologiat sisältävät myös mahdollisuuden henkilötietojen käsittelyyn, jolloin asiakkaalla voi asiakastietolain (12 § ja 40 §) nojalla olla mahdollisuus kieltää henkilötietojensa käsittely ja siten myös henkilötietoja käsittelevien laitteiden käyttäminen.

Samoin asiakkaiden yhdenvertaisuuden toteutumisen tarkastelu jää ohueksi. Esitysluonnoksella tavoitellaan alueellista yhdenvertaisuutta, mutta siinä ei oteta huomioon tosiasiallisia eroja esimerkiksi teknologiaa koskevassa osaamisessa ja resursoinnissa hyvinvointialueiden välillä. Lisäksi ehdotetun 47 §:n osalta jää täsmentymättä asiakkaan itsemääräämisoikeuden merkitys sekä se, missä vaiheessa asiakasprosessia asiakas voi oikeusturvaansa käyttää teknologian käyttöä mahdollisesti vastustaessaan. Tällä tiedolla on olennainen merkitys myös sääntelyn soveltajille.

Pidättekö kannatettavana, että teknisestä valvonnasta sosiaalihuollon toimintayksikön yhteisissä tiloissa säädetään?

Kyllä

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

Teknisen valvonnan käyttö voi olla hyväksyttävää, mikäli se on perusteltavissa ottaen huomioon sekä asiakkaiden perus- ja ihmisoikeudet, etu ja turvallisuus että työntekijöiden yksityisyys, etu ja työturvallisuus. Valvonnan tarkoitukset, vastuut, valtuudet ja tietosuoja tulee määritellä täsmällisesti ja yksiselitteisesti, jotta vältetään epäselvyydet ja mahdolliset oikeudenloukkaukset käytännön toiminnassa. Sosiaalihuollon yhteisissä tiloissa toteutettavasta teknisestä valvonnasta on tästä syystä säädettävä lailla.

Tällöin sääntely turvaisi myös yhdenmukaisia valvontaratkaisuja. Pelkästään säästöjen tavoittelulla teknistä valvontaa ei ole mahdollista perustella. Asiassa tarvitaan ehdotettua huomattavasti kattavampaa valmistelua sosiaalihuollon eri asiakasryhmät, heidän etunsa ja asiakasturvallisuutensa sekä henkilöstönäkökulmat huomioon ottaen. Tekninen valvonta sosiaalihuollossa, jossa asiakkaina on usein haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä, ei voi korvata riittävän ja osaavan sosiaalihuollon henkilöstön työpanosta asiakkaiden sosiaalihuollon tarpeisiin vastaamisessa. Sosiaalihuollon toimintayksiköt, joissa asiakkaat asuvat, ovat käytännössä heidän kotejaan.

Jos ei, voitte esittää, miksi teknisestä valvonnasta ei pitäisi säätää ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Missä tilanteissa katsotte, että toimintayksikössä olisi tarpeen käyttää tallentavaa kameravalvontaa? Millainen prosessi liittyy tallentavan kameravalvonnan käyttämiseen

Ks. aiemmat vastaukset teknisestä valvonnasta.

Pidättekö kannatettavana, että laissa säädettäisiin, että asiakasprosessin aikana on arvioitava teknologian hyödyntämisen mahdollisuus asiakkaan sosiaalipalveluissa?

Ei

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos ei, voitte esittää, miksi arviointivelvollisuudesta ei tulisi säätää.

Uuteen ehdotettuun sosiaalihuoltolain 47 §:ään liittyvät olennaisesti ehdotetut sosiaalihuollon asiakassuunnitelmia koskevat uusi sosiaalihuoltolain 39 §:n 3 momentti ja vanhuspalvelulain 16 §:n 3 momentti, joiden mukaan asiakassuunnitelmien laadinnassa tulisi velvoittavaksi arvioida voidaanko asiakkaan palvelutarpeisiin vastata teknologisia ratkaisuja huomioiden se, mitä 47 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi. Ehdotettu velvoite arvioida teknologian soveltuvuutta poikkeaa merkittävästi muusta SHL 39 §:n sekä vanhuspalvelulain 16 §:n sääntelystä. Niissä mitään muuta palvelujen järjestämistapaa ei ole säädetty velvoittavasti arvioitavaksi. Esitysluonnoksesta ei ilmene asiakkaiden etu ja asiakasturvallisuus huomioon ottaen sellaisia perusteluja miksi juuri tarkemmin määrittelemättömän teknologian käytön arvioinnista tulisi velvoittavasti säätää.

**Pidätkö kannatettavana, että asiakasmaksulain 10 e §:ään lisätään uusi momentti, jonka nojalla turva-
auttamispalvelun toteuttamisesta osana kotihoitoa voidaan periä maksu?**

Kyllä

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

Tuntiperusteisen maksun sijaan ehdotetaan kohtuullisen maksun perimistä asiakkaalta asiakassuunnitelmaan sisältyvästä palvelusta, jolla vastataan asiakkaan kiireelliseen avuntarpeeseen ehdotetun 47 §:n mukaista teknologista ratkaisua käyttäen. Talentia korostaa yksilökohtaisen harkinnan merkitystä maksun kohtuullisuutta harkittaessa. Siksi säännöskohtaisissa perusteluissa on tarpeen korostaa sitä, mitä asiakasmaksulain 11 §:ssä on säädetty maksun perimättä jättämisestä ja alentamisesta.

Jos ei, voitte esittää, miksi ei tulisi säätää ehdotetulla tavalla.

-

**Pidätkö kannatettavana, että teknologian huomioimiselle iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon
henkilöstömitoituksen laskemisessa asetettaisiin maksimiraja?**

Kyllä

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

THL:n arviointitutkimuksesta ilmenee, että eniten käytössä on ollut turvarannekkeita ja kulunvalvontaa. Yleisiä olivat myös sähköoivet ja automaattivalaistus. Jonkin verran vakiintuneessa käytössä oli myös liiketunnistimia, älymattoja ja kaatumisantureita. Vielä harvinaisia olivat esimerkiksi lääkeautomaatit, kuten lääkemuistuttajat tai automaattiset lääkeannosjakelijat. Siten käytössä olevan teknologian valikoima on vielä melko rajallinen, vaikka teknologia nopeasti kehittyy. Mikäli teknologian vaikutuksesta henkilöstömitoitukseen arvioidaan nyt välttämättömäksi säätää, vaikka vahvaa tutkimusnäyttöä teknologian mahdollisuuksista alentaa välittömän työn henkilöstömitoitusta ei ole, niin maksimirajan asettaminen on yksi keskeinen edellytys asiakasturvallisuuden varmistamiseksi. Talentia korostaa, että olennaista teknologiaa käytettäessä on huolehtia vanhuspalvelulain 20 §:n 1 momentissa säädetystä henkilöstömäärästä: ”Toimintayksikössä on oltava henkilöstö, jonka määrä, koulutus ja tehtävä rakenne vastaavat toimintayksikön palveluja saavien iäkkäiden henkilöiden määrää ja heidän toimintakykynsä edellyttämää palvelun tarvetta ja joka turvaa heille laadukkaat palvelut. Jos toimintayksikön tiloissa

hoidettavana olevan iäkkään henkilön toimintakyky on alentunut siten, että hän tarvitsee huolenpitoa vuorokaudenajasta riippumatta, toimintayksikössä on oltava riittävästi henkilöstöä kaikkina vuorokauden aikoina.”

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos kannatatte maksimirajan asettamista teknologian huomioimiselle iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoituksen laskemisessa, onko ehdotettu 0,04 mielestänne sopiva?

Kyllä

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

Esitysluonnoksen mukaan henkilöstömitoitusta arvioitaessa voitaisiin mitoitusta pienentää enintään 0,04 työntekijää asiakasta kohti, mikäli toimintayksikössä olisi käytössä teknologiaa, joilla voidaan korvata välitöntä asiakastyötä. Arviointia vaikeuttaa kuitenkin se, että teknologioita ei ole ehdotuksessa määritelty sekä se, että THL:n edellä viitatussa arviointitutkimuksessa käytettävissä olevia teknologioita oli kovin rajallinen määrä. Talentia painottaa, että sääntelyn mahdollisesti astuessa voimaan tarvitaan informaatio-ohjausta hyvinvointialueiden ja toimintayksiköiden omavalvonnan tueksi siitä, että mahdollisuus mitoituksen alentamiseen on enintään 0,04 ja että henkilöstön riittävyyttä sekä asiakasturvallisuuden toteutumista tulee omavalvonnalla jatkuvasti seurata.

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Pidätkö kannatettavana, että iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon vähimmäishenkilöstömitoitus olisi edelleen 0,6 työntekijää asiakasta kohti, jota ei voitaisi teknologioita käytettäessä alittaa?

Kyllä

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

Keväällä 2024 toteutetun teknologian käyttöä koskevan edellä mainitun THL:n arviointitutkimuksen mukaan sen tuloksia ei voida suoraan soveltaa nykyhetkeen, jossa ympärivuorokautisen palveluasumisen henkilöstömitoitus on 0,60 kun se tutkimushetkellä oli 0,65. THL:n arviointitutkimuksen osana toteutetun työajanseurannan tulosten mukaan apteekin lääkeannosjakeluteknologian käytön laskennallinen vaikutus henkilöstömitoitukseen oli noin 0,01 ja kohdentui sairaanhoitajiin. Henkilöstölle tehdyn kyselyn perusteella lääkeannosjakelun avulla on arviointitutkimuksen mukaan mahdollista vapauttaa työntekijöiden työaika muihin työtehtäviin ja vähentää lääkevirheitä, kun huomiota kiinnitetään erityisesti työntekijöiden lääkehoidon osaamisen ylläpitämiseen ja asiakkaan lääkemuutoksiin. Saman tutkimuksen mukaan yövalvonnassa käytettävän teknologian käytön vaikutus henkilöstömitoitukseen oli noin 0,02. Henkilöstövaikutukset vaihtelivat yksikön koon, asiakasrakenteen tai sen mukaan, onko kyseessä julkinen vai yksityinen yksikkö. Yöaikaisen valvonnan koettiin lisäävän asiakasturvallisuutta ja parantavan hoidon oikea-aikaista kohdentumista yön aikana. Tekniset ongelmat ja henkilöstön osaamattomuus teknologioiden käytössä nähtiin mahdollisina riskeinä. Kehittyvien teknologioiden osalta THL tunnisti lisätutkimuksen tarvetta. Samoin THL toi esille tarpeen saada lisää tutkittua tietoa

mahdollisen laajan teknologian käytön vaikutuksista asiakkaan ja henkilöstön väliseen vuorovaikutuksen määrään ja sisältöön.

Talentia on aiemmin vastustanut vähimmäismitoituksen alentamista 0,6 työntekijään asiakasta kohti. Lähtökohtaisesti Talentia katsoo nykyisen vähimmäismitoituksen tason olevan alhainen suhteessa ympärivuorokautisessa palveluasumisessa olevien ikääntyneiden henkilöiden kuntoon sekä palvelutarpeisiin. Korostamme, että 0,6 on nimenomaan vähimmäismitoitus ja että henkilöstömitoituksen pitää olla korkeampi, mikäli asiakkaiden palvelutarpeet sitä edellyttävät.

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Valmistelussa on arvioitu, että lääkehuoltoon, yöaikaiseen valvontaan ja kirjaamiseen liittyvillä teknologioilla voi olla henkilöstövaikutuksia. Näettekö, että iäkkäiden ympärivuorokautisessa hoidossa voisi vielä olla joitakin muita välittömän asiakastyön tehtäviä, joissa teknologian avulla voitaisiin vähentää henkilöstötarvetta?

Ei

Jos kyllä, mitä tehtäviä ne olisivat ja millä teknologialla henkilöstötarvetta voitaisiin vähentää?

-

Kannustaako esitys mielestänne investoimaan uusiin teknologioihin sosiaalihuollon palveluissa (myös muissa kuin iäkkäiden ympärivuorokautisessa hoidossa)?

Kyllä

Voitte esittää teknologiainvestointeihin liittyviä näkökohtia.

Koska esitys rakentuu ensisijaisesti säästöjen tavoittelemiseen, niin on selvää, että se on samalla insentiivi teknologiainvestointeihin. Teknologiaan investoiminen edellyttää erityistä osaamista niin tarjolla olevista vaihtoehdoista kuin niiden hankinnasta. Tähän sisältyy myös riskejä soveltumattomista ja vääristä valinnoista sekä merkittävistä kustannuksista kun otetaan huomioon se, että tutkimuksellinen tietoperusta asiasta on vielä kovin ohutta kansainvälisestikin.

Esitykseen keväällä 2025 liitetty kotihoidon etäkäyntejä lisäämällä tavoitellut säästöt kaipaavat tuekseen lisää tutkimustietoa investointienkin tueksi. Esimerkiksi kotihoidossa käytettyjen tai kokeiltujen teknologisten ratkaisujen kokonaiskustannuksista ei ole riittävästi tietoa. Tämä ilmenee Kotona-asumisen teknologiat ikäihmisille (KATI) -ohjelman raportista. Lisäksi on otettava huomioon, että esitysluonnoksessakin todetaan KATI-ohjelmassa teknologiaa käyttöön ottaneiden, lähihoitajapalveluja saaneiden kotihoitoasiakkaiden olleen keskimäärin muita ikääntyneitä kotihoidon asiakkaita nuorempia ja että heillä oli parempi fyysinen ja kognitiivinen toimintakyky sekä että he käyttivät vähemmän palveluja ja heillä oli käytössä muita asiakkaita enemmän lääkkeitä. Kotihoidon kysyntä kuitenkin kasvaa ja siihen on jo nyt vaikeaa vastata. Lokakuussa 2023 toteutetun

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen selvityksen mukaan vain noin puolet kotihoidon yksiköistä toteutti asiakkailleen suunnitellun määrän tai sitä enemmän palveluita etänä tai perinteisesti.

Voitte esittää muut asiaan liittyvät näkökohtanne ehdotuksen vaikutuksista.

Ehdotetulla sääntelyllä halutaan muodostaa yhdenmukaiset edellytykset teknologian hyödyntämiselle kaikissa sosiaalihuollon palveluissa. Edellytyksillä turvattaisiin esitysluonnoksen mukaan sosiaalihuollon asiakkaan oikeuksien toteutumista ja yhdenvertaisuutta.

Koska teknologiaa hyödynnetään jo nyt sosiaalihuollossa, se herättää kiinnostusta sekä innostusta ja sen rooli vahvistunee tulevaisuudessa, on sen käytöstä välttämätöntä säätää. Kuitenkin kun otetaan huomioon, että nyt lausuttavana olevan esitysluonnoksen tausta kiinnittyy teknologian hyödyntämiseen ympärivuorokautisessa palveluasumisessa ja samaan yhteyteen on sekä hyvin ohuella tietoperustalla että riittämättömällä sosiaalihuollon eri asiakasryhmiä koskevalla vaikutusten arvioinnilla liitetty määrittelemättömiä teknologioita koskevaa muun muassa asiakkaiden asiakasturvallisuutta, itsemääräämisoikeutta, yksityisyyden suojaa ja yhdenvertaisuutta koskevaa sääntelyä ja sosiaalihuollon henkilöstöä velvoittavaa teknologian käytön arviointia osana asiakassuunnitelmien laadintaa, niin Talentia katsoo, ettei ehdotusta tällaisenaan tulisi viedä eteenpäin.

Koska esitysluonnoksesta ilmenee, että vahvin valmistelu- ja selvitystyö on tehty ympärivuorokautisessa palveluasumisessa henkilöstömitoitukseen liittyvän teknologian osalta, niin Talentia pitää mahdollisena sääntelyn edistämistä sen osalta lausuntopalautteissa esitetyt tarpeelliset tarkennukset ja korjaukset huomioon ottaen. Ikääntyneiden ihmisten oikeuksien ja laadukkaiden palvelujen näkökulmasta tarvitaan lisäksi Suomessa kansallisen strategian valmistelu teknologiasta koko vanhuspalveluissa samoin kuin Tanskassa on esitysluonnoksen mukaan valmisteilla.

Sen sijaan teknologioiden käytöstä sosiaalihuollon kokonaisuudessa tulee säätää osana tulevaa sosiaalihuoltolain uudistamista. Osana valmistelua tulee kuten esitysluonnoksessa mainitaan käynnistää Ruotsin tapaan selvitys. Selvityksessä on tutkittava ja arvioitava teknologian käyttöä sosiaalihuollon kokonaisuudessa niin kotimaassa kuin kansainvälisesti sekä selvitettävä sääntelyn tarpeita niin palvelujen järjestämisen ja tuottamisen kuin sosiaalihuollon asiakkaiden ja henkilöstön näkökulmista. Tarvitaan myös koko sosiaalihuollon yhteistä kansallista keskustelua asiasta. Nyt kiireinen valmisteluakataulu ei ole tällaista mahdollistanut.

Manssila Jaana
Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia

